

Landbruksplan

for

Risør kommune

VEDTATT AV BYSTYRET 19.01.05

INNHOLDSFORTEGNELSE

1 FORORD	2
2 SAMMENDRAG	2
3 INNLEDNING	3
4 JORDBRUK OG KULTURLANDSKAP	4
4.1 Bakgrunn	4
4.2 Tiltak	5
5 TILSKUDD	6
5.1 Bakgrunn	6
5.2 Målsetting for bruk av tilskuddsmidlene	6
5.3 Ønske om fremtidig tildeling av tilskuddsmidler fra Fylkesmannen	6
6 TILLEGGSNÆRINGER	8
6.1 Vilt, fiske og utmarksnæring	8
6.1.1 Elg	8
6.1.2 Småvilt	9
6.1.3 Sjøfiske	10
6.1.4 Innlandsfiske	10
6.2 Aktuelle tiltak for vilt fisk og utmarksforvaltning	11
6.3 Andre tilleggsnæringer og Landbruk+	12
6.3.1 Grønn omsorg – inn på tunet	12
6.3.2 Turisme i vid forstand	12
6.3.3 Aktivitet knyttet til eksisterende bygninger	12
6.4 Aktuelle tiltak for andre tilleggsnæringer	13
7 VIKTIGE LOVVERK FOR LANDBRUKET, OG INNSPILL TIL KOMMUNEPLANEN	14
7.1 Konesjonsloven og odelsloven, boplikt med mer	14
7.2 Omdisponering (Jordlovens §9)	14
7.3 Fradeling (Jordlovens §12)	14
7.4 Fradeling og omdisponering etter plan og bygningsloven (§17-2).	14
7.5 Virkninger av kommuneplanen (§20-4,6)	15
7.6 Plikt til å utarbeide reguleringsplan (§23)	15
7.7 Småkraftverk	15
7.8 Landbruksplangruppas innspill til kommuneplanen	16

1 Forord

Landbruket i Risør har vært viktig for kommunen, først og fremst som næringsvei men også fordi landbruket har formet landskapet til hva det er i dag. Nå ser vi at landbruket er i ferd med å miste fotfeste, noe som både påvirker arbeidsplasser og landskapet. Dette ønsker Risør kommune å gjøre noe med. Bystyret i Risør har bestemt at det skal lages en landbruksplan for å prøve å snu de negative trendene.

I bystyrets vedtak heter det blant annet følgende:

” Risør kommune starter opp arbeidet med å lage en landbruksplan. Landbruksplanen skal brukes som en veileder i saksbehandlingen, og som et innspill til kommuneplanen. Landbruksplanen skal også synliggjøre muligheter og kommunens næringsarbeid i forhold til landbruksnæringen.

Hovedutvalget for plan, miljø og tekniske tjenester vil fungere som en styringsgruppe for landbruksplanen.”

Bystyret opprettet en gruppe som skulle utarbeide planen. Gruppen bestod av tre personer fra næringsorganisasjoner og to fra politiske utvalg. Dette har vært Arnulf Garthe (Viltnemda), Harald Eriksen (Hovedutvalg for plan miljø og tekniske tjenester), Terje Asdal (Viltlaget), Anders Johnsen (Bondelaget) og formann Alf Frøyna (Skogeierlaget).

2 Sammendrag

I Risør har det vært en dramatisk reduksjon i landbruket de siste 15 årene, og dette ser bare ut til å fortsette i høyt tempo. Mulighetene innen tradisjonelt landbruk ligger i å effektivisere og forenkle. I en del kommuner gis det tilskudd til kjøp av melkekvoter. Dette kan være med på å gi den positive støtten som skal til for at enkeltbruk ikke blir lagt ned.

Stadig mer av kulturlandskapet blir liggende brakk, og dette vil få store estetiske konsekvenser. Kommunen disponerer nå tilskuddsmidler til kulturlandskap, skogsveier og skogkultur. Ved disponering av disse midlene til kulturlandskap skal det legges vekt på følgende:

- Aktive bønder
- Tiltak i større sammenhengende jordbruksområder
- Annen næringsmessig utnyttelse av kulturlandskapet. (bl.a stier og turløyper knyttet til turisme)
- Tiltak langs hovedferdselsårer

For å kompensere for tap av arbeidsplasser i tradisjonelt landbruk, er det viktig at alternative muligheter utnyttes. Dette vil sikre bosetting og sysselsetting i distriktet.

I Risør ligger det godt til rette for å skape arbeidsplasser knyttet til gårdsbruk, men vi har en del vesentlige utfordringer. Grunneiere må ofte samarbeide for å få store nok enheter til å kunne utnytte disse i næringsssammenheng. I de tilfellene der det er slike behov er det viktig at grunneierne er organisert. Videre er det en utfordring at det er få unge eiere av landbrukseiendommer. I mange tilfeller blir landbrukseiendommene overdradd på et tidspunkt da ny eier er blitt for gammel til å skape noe nytt.

I forbindelse med omstilling av landbrukseiendommer har kommunen pålagt utarbeidelse av reguleringsplaner. Dette er en tid og kostnadskrevende prosess. Landbruksplangruppa mener at man ikke bør ha strengere krav til dette enn nabokommunene. Det er ofte en tung prosess å skape sin egen arbeidsplass, og økonomien vil til tider være dårlig. Landbruksplangruppa ønsker derfor at man skal slippe gebyrer i forbindelse med saksbehandling av plan og bygningsslovsaker, når dette skjer i forbindelse med omstilling til ny type næring.

Landbruksplanen skal være et innspill til kommuneplanen. I den sammenhengen pekes det på at man bør føre en liberal praksis når det gjelder tiltak knyttet til næring på det enkelte bruk. Det gjelder både ombygging av eksisterende bygningsmasse, men også nybygging i tilknytning til eksisterende bygninger.

Når man avsetter områder i kommuneplanen til større utbygginger bør man prioritere de eiendommene som drives aktivt, og sekundært prioritere de eiendommene hvor eier er bosatt på eiendommen. Dette er viktig for å skaffe kapital til kommunen som kan brukes som grunnlag for ny sysselsetting.

3 Innledning

Landbruksplangruppa laget følgende hovedmålsetting for arbeidet:

Risør kommune skal ha levende bygder, hvor landbrukseiendommene skal delta aktivt for å utnytte sitt potensiale for økt verdiskapning og høy produksjon av fellesgoder

Tradisjonelt landbruk møter stadig nye utfordringer. Landbruksminister Lars Sponheim har uttalt at han regner med at antall bruk blir halvert i løpet av 10 år. Professor ved institutt for bygdeforskning Reidar Almås, regner med at antall bruk blir halvert i løpet av en 10 – 20 årsperiode.

Det er de brukene som ligger i utkantområder med dårlige forhold for landbruk som vil gå ut først. Risør må regnes som et av disse utkantområdene hvor det er vanskelig å drive tradisjonelt landbruk.

Med dette som bakgrunn er det viktig at ressurser blir satt inn for å sikre de verdier som ligger i et aktivt landbruk.

Landbruket står overfor store utfordringer på mange områder. Gruppa valgte imidlertid å konsentrere seg om 5 tema. Innenfor disse temaene har gruppen tro på at det er mulig å realisere tiltak som vil gi positive effekter med blant annet sikring av sysselsetting og fremtidig bosetting.

Vi fikk fagfolk til å fungere som innledere til de forskjellige temaene. Disse personene var også med på diskusjonen etterpå. Temaene vi valgte å belyse nærmere var:

- Kommunale tilskudd til landbruk
- Utvikling av kulturlandskap
- Tilleggsnæringer innen vilt, fisk og utmark
- Tilleggsnæringer generelt, med spesiell vekt på Landbruk +
- Muligheter innen dagens lovverk

De som hadde innlegg var Lisbeth Kismühl og Jens Arild Kroken (Fylkesmannens landbruksavdeling) om kulturlandskap og tilskudd. Svein Lysestøl (Agder Telemark skogeierforening) hadde innledningen om utnytting av utmarksressurser. Fylkesmiljøvernssjef Reidar Malm og jurist Arne Tveit orienterte om lovverket, og landbruksdirektør Leif Løhaugen orienterte om Landbruk + .

Det har vært opplyst om landbruksplanarbeidet på bondekafe og skogkveld med totalt 70 personer tilstede. I tillegg har vi hatt en reportasje i lokalavisa der folk er blitt oppfordret til å komme med innspill. Da planen nærmet seg slutten ble hovedtrekkene lagt frem på skogeierlagets åpne høstmøte med ca 40 personer tilstede.

I forbindelse med den jobben som er gjort kom landbruksplangruppa inn på litt andre områder enn hovedtemaene som de mente var viktig at ble formidlet. Gruppa mente at det var viktig å beholde jord- og skogbrukssjefsstillingen i kommunen slik det ble praktisert i dag. De mente videre at administrasjonen måtte være positive og tydelige i sin dialog med landbruksnæringen.

Landbruksplangruppa presiserer at landbruksplanen ikke skal være til hinder for positive tiltak som ikke er nevnt i landbruksplanen.

4 Jordbruk og kulturlandskap

4.1 Bakgrunn

Kulturlandskapet i Risør er kjennetegnet av forholdsvis små sammenhengende arealer med dyrka mark. Arealene rundt er kuppert og arronderingen er ofte dårlig. En gjennomsnittseiendom i Risør har ca 200-1000 daa skog og 5-20 daa innmark. Dette innebærer at de aller fleste som driver med jordbruksproduksjon må leie arealer.

I perioden fra 1989 til 1999 gikk areal i drift ned fra 4140 daa til 3 477 daa. Dette er en reduksjon på 15%. I samme tidsrom ble antallet bruk som søkte om produksjonstilskudd redusert fra 133 til 43. I perioden fra 1999 til 2003 skjøt denne utviklingen fart, og vi er nå nede i 2457 daa i drift, og antall søknader om produksjonstilskudd er redusert til 24.

Tab 1. Tabellen viser utviklingen for antall daa som tildeles produksjonstilskudd, og utviklingen i antall enheter med melk- og saueproduksjon

	1989	1999	2003
Ant daa i drift	4243	3517	2457
Ant melkebruk	12	10	6
Ant sauebruk	12	8	2
Ant. aktive bruk	133	43	24

Kilde: Jordbrukstillingen 1989 og 1999, samt optelling av produksjonssøknadene 2003

I Risør kommune har det vært en betydelig sterkere negativ utvikling enn gjennomsnittet i fylket på alle områder.

Husdyrbrukene er de viktigste brukene for å holde kulturlandskapet oppe. I Risør er disse brukene lite robuste. Det hadde derfor vært en stor fordel å fått noen av disse brukene til å utvide, for å stille bedre rustet i møte med fremtidens krav.

Det er 6 enheter (2003) som driver melkeproduksjon. Hovedtyngden av brukene har 10-14 melkekyr. Dette er små bruk, noe som innebærer at de fleste melkeprodusentene har arbeid utenom gården. Det er tungt å øke produksjonen av melk siden man da må kjøpe melkekvoter. Kjøp av melkekvoter er en betydelig kostnad for de eiendommene som ønsker å satse videre.

Totalt er det 13 storfebesetninger i kommunen. De som ikke har melkekyr driver med kjøttfeproduksjon.

Det er 2 enheter som driver med sauer (2003). De to brukene i Risør har nå så små besetninger at det nesten blir å regne som hobby bruk.

Det er et klart lyspunkt at det er en betydelig økning i antallet hester i kommunen, og det er også noen som har hestene som næringsvei. Hestene er i dag en betydelig bidragsyter for å holde kulturlandskapet oppe.

I Risør er det registrert et nasjonalt verneverdig kulturlandskap på Frøyana. Området er lett synlig fra SSS-vegen ved Ravneberget. Det er i dag ingen aktiv drift, men området holdes åpent på "dugnad" av grunneierne.

4.2 Tiltak

- Det bør lages en sak for politisk behandling, der en ser på mulighetene for å gi kommunalt tilskudd til kjøp av melkekvoter.
- Alle større sammenhengende jordbruksområder bør vurderes uavhengig av eiendomsgrenser, for å se om det er potensiale til å få en mer effektiv drift. Inngjerding av attraktive beiteområder skal vurderes.
- Aktive beitebrukere bør kontaktes for å få en dialog som kan gi grunnlag for bedre bruk av beitearealene.
- Området på Frøyna bør vurderes spesielt for å sikre at området holdes åpent

Ansvarlig: Kommunen og bondelaget.

Kuer på beite kan bli et sjeldent syn i Risør hvis ikke trendene innenfor landbruket endres. (Foto Lisbeth Kismühl)

5 Tilskudd

5.1 Bakgrunn

Kommunen har i år for første gang tildelingsmyndighet i forhold til kulturlandskapet, skogkultur og skogsveier. Kommunen kan bruke hele tilskuddspotten til det de ønsker, men resultatene fra foregående år vil ligge til grunn for neste års tilskuddspott. Totalt tilskudd er 305 000 kroner for 2004.

Tilskuddet tildeles fra Fylkesmannen med bakgrunn i tidligere års aktivitet innen kulturlandskapsarbeid, skogkultur og skogsvegbygging. I fremtiden vil man også legge vekt på den enkelte kommunes plan for bruk av tilskuddsmidler.

Forskriften som sier hva man kan gi tilskudd til i kulturlandskap er omfattende. Det kan gis tilskudd til verneverdige bygninger, kulturminner og inngjerding og åpning av gjengrodde beiter med mer.

Skognæringens investeringer er langsiktige. Det som plantes i dag skal høstes om 60-70 år. Investeringer til skogkultur er avhengig av å ha tilskudd. I 2003 ble det ikke gitt tilskudd til skogkultur. Dette medførte at skogkulturarbeidet falt med 90%. Skogkultur er viktig for å få verdifull skog for generasjonen etter oljealderen.

Det er et forholdsvis godt utbygd veinett i kommunen, men det er et stort behov for å oppgradere skogsbil- og traktorvegnettet.

5.2 Målsetting for bruk av tilskuddsmidlene

Tilskuddsmidlene skal brukes på en slik måte at det skaper mest mulig verdier for grunneiere og samfunnet generelt.

Landbruksplangruppa var enige om følgende strategier for bruk av tilskuddsmidler:

Fordeling av tilskuddspotten mellom skogkultur, skogsveier og kulturlandskap skulle i utgangspunktet fordeles i henhold til tidligere bruk av disse midlene. Rundt 1. oktober må man ha en vurdering av eventuelt gjenstående tilskuddsmidler.

Når det gjaldt søknader om midler i kulturlandskapet var man enige om at man bør vektlegge følgende:

- Aktive bønder
- Tiltak i større sammenhengende jordbruksområder
- Annen næringsmessig utnyttelse av kulturlandskapet. (bl.a stier og turløyper knyttet til turisme)
- Tiltak langs hovedferdselsårer

5.3 Ønske om fremtidig tildeling av tilskuddsmidler fra Fylkesmannen

Fylkesmannen krever at det skal lages en plan for hvordan kommunen regner med utviklingen vil være i tilskuddsforvaltningen i årene som kommer.

Kommunen vil legge vekt på at Risør har hatt en svært negativ utvikling de siste årene og at det er viktig at tiltak blir gjort for å bedre denne utviklingen. Det er derfor viktig at Risør og andre kommuner i samme situasjon blir prioritert i tilskuddsammenheng i årene som kommer.

Når det gjelder kulturlandskapet så håper vi at vi kan øke aktiviteten noe som følge av økt innsats for å gi et bedre tilbud til aktive bruk. Av den totale bevilgningen på 305 000 var tidligere aktivitet i kulturlandskapet grunnlaget for 100 000 kr. Kommunen bør satse på å øke dette beløpet til 120 – 150 000 årlig for å prøve å motvirke de sterke negative trendene.

Jordbrukssjefen er i permisjon i et år fra sept 2004. Hun blir bare delvis erstattet. Det er derfor grunn til å tro at kommunens engasjement ikke kan økes før jordbrukssjefen er tilbake i full stilling. En må derfor forvente at økningen i aktivitet først kommer for fullt i 2006.

Når det gjelder skogkultur kan man ta utgangspunkt i at det avvirkes 10-12 000 m³ årlig, noe som tilsvarer et areal på ca 1000 daa. Dette arealet bør avstandsreguleres minst en gang. Hvis en regner en kostnad på 300 kr/daa bør man ligge på et nivå på et nivå på tilskuddene på 90-120 000 kroner for å opprettholde et tilskudd på 30-40%.

Risør kommune har 94 km skogsbilveger. Det er et ombyggingsbehov på ca halvparten av disse veiene. Ombygging er nødvendig for å tilfredsstillere dagens krav for at tømmerbilene skal være villige til å kjøre der. Ved en ombygging over en periode på 40 år medfører det et årlig tilskuddsbehov på 100 000 – 125 000 kroner hvis man skal opprettholde dagens tilskuddsnivå på 35-40%.

I tillegg vil det være aktuelt å gi tilskudd til opparbeidelse av velteplasser langs offentlig vei på grunn av strengere krav fra vegvesenet, samt noe til nybygging av bil- og tunge traktorveger.

I Risør kommune er det flere offentlige veier som ikke holder dagens krav til tømmertransport. Det gjelder spesielt veien til Dale og veien til Sørebo. Det er viktig at kommunen fortsatt jobber for å få bedret standarden på de kommunale veiene, og at det jobbes mot vegvesenet for å få utbedret statlige veier som fungerer som flaskehalser for landbruket.

Risør kommune ønsker derfor følgende tildelinger i årene som kommer.

	2005	2006	2007	2008
Kulturlandskap	100 000	150 000	150 000	150 000
Skogkultur	105 000	105 000	105 000	105 000
Skogsveier	100 000	100 000	100 000	100 000
Totalt	305 000	355 000	355 000	355 000

Hester vil bli viktige for å opprettholde fremtidens kulturlandskap (Foto Hest i villmark)

6 Tilleggsnæringer

For å sikre bosetting og sysselsetting er det avgjørende at det skapes nye arbeidsplasser i distriktene.

I motsetning til tradisjonelt landbruk ligger det store muligheter knyttet til tilleggsnæringer. En landbrukseiendom vil ofte være et godt utgangspunkt for å skape en arbeidsplass.

Selv om mulighetene ligger der, er det imidlertid en stor utfordring å få utnyttet potensialet. De rette personene må havne på rett plass. Det er ofte et problem at de rette personene ikke får anledning til å overta gårdsbruket før de har kommet i en alder da det er lite attraktivt å starte opp med noe nytt.

Eiendommer i Risør er forholdsvis små, og det er derfor viktig at grunneiere samarbeider for å skape verdier.

På grunn av at små eiendommer i liten grad har kapital som ofte må til for å skape nye arbeidsplasser, er det viktig at kommunen legger til rette for de som ønsker å etablere ny næring.

6.1 Vilt, fiske og utmarksnæring

På verdensbasis er utmarksbasert reiseliv den næringen som vokser raskest, og dette merker en også i Norge.

I utmarksbasert næring er elgjakt og laksefiske de mest attraktive produktene. Disse produktene har vi lite av i Risør. Det er noe elgjakt, men det er vanskelig å få et eksklusivt tilbud på grunn av måten denne jakten er organisert på. Det vil muligens kunne bli noe laksefiske i nedre deler av Gjerstadvassdraget, men det er lite sannsynlig at dette vil bli grunnlag for noen stor næringsmessig utnyttelse.

For å få en næringsmessig utnyttelse av jakt og fiskeressursene i Risør må en ha et godt opplegg rundt jakta/ fisket.

En undersøkelse fra Mandalselva viste at kostnader knyttet til fiskekort bare utgjorde 13% av fiskernes kostnader. Resten gikk til mat, husvær, fiskeutstyr med mer. Dette viser at betalingsviljen for andre ting enn selve jakt-/ fiskeproduktet er stort. Det er evnen til å foredle et produkt som sier hvor mye man kan tjene på produktet.

Et godt lokalt eksempel på næringsmessig utnyttelse av et utmarksprodukt, er utleie av beverjakt. For få år siden var man glad hvis noen kunne tenke seg å skyte en plagsom bever. Nå har man en betydelig utleievirksomhet knyttet til dette i Gjerstad. Her tilbys blant annet ekstra produkter som guiding, rengjøring og oppsetting av skallen, samt muligheter for jegerne til å få servert en fin middag på hytta.

For å få til en langsiktig og god utnyttelse av ressursene vil det ofte være hensiktsmessig å fordele arbeidet mellom entreprenører og grunneierorganisasjoner. Det har i mange tilfeller vist seg å være svært vanskelig hvis en grunneierorganisasjon skal drive næringsutøvelse.

6.1.1 Elg

Elgjakt er en viktig utmarksressurs på landsbasis. I Risør er det imidlertid en utfordring å få en næringsmessig utnyttelse av jakta. Det skyldes at eiendomsstrukturen er slik at i de fleste tilfeller består et jaktlag av 10-30 grunneiere, med kvoter fra 1-6 elg. En eventuell utnyttelse i næringsssammenheng kan foregå ved at jegere får anledning til å delta i et større jaktlag som en jeger på linje med de andre jegerne. Dette er en ordning som fungerer i noen jaktlag i

Risør allerede nå. Inntjeningen i et slikt opplegg ligger hovedsakelig i utleie av overnattingssteder.

6.1.2 Småvilt

Når det gjelder jakt etter småvilt er ressursene der, men stort sett er man avhengig av samarbeid for å få resultater.

De mest aktuelle artene som en kan utnytte i næringsssammenheng er :

- Rådyr
- Bever
- Sjøfugl

Rådyr har tradisjonelt vært beskattet av lokale jegere, og det kan være vanskelig å få aksept lokalt for å utnytte denne jakta i en større næringsmessig sammenheng. Prisene for rådyrjakt har imidlertid steget betydelig de siste årene, og ligger nå på rundt 1000 kr pr jaktløyve. Hvis en i tillegg kunne utnyttet dette med utleie av husvær og mat, ligger det et potensiale i dette. I landssammenheng har Risør tette, attraktive bestander av rådyr.

Slike rådyrbukker er det mange som ønsker å få se i jakta! (Foto Kaja Pihlstrøm Merkesdal)

Beverjakt har vist seg å være attraktivt, og det er stort sett utenbygds folk som kommer og jakter. Dette innebærer muligheter for utleie av husvær og mat. Beverjakt har et stort fortrinn ved det at den kan jaktes i en periode da det ikke er jakt på annet vilt.

Beverjakt er en ressurs som utnyttes svært dårlig.

Sjøfugljakt har ikke vært vanlig som jaktobjekt i forhold til utleie. Nå ligger det imidlertid godt til rette for utleie av slik jakt. Store deler av skjærgården er offentlig eid, og mange av småholmene som gir et gunstig utgangspunkt for jakt er åpne for allmennheten. I Aust-Agder er det ingen andre kommuner som har lagt det så godt til rette for sjøfugljakt som Risør. Det er store sjøfuglressurser i området.

Utfordringene ligger i at dette tradisjonelt ikke har vært noe yndet jaktobjekt. I tillegg er jakttiden fra 1. oktober til 30. november, noe som kolliderer med jakttid på mer ettertraktede jaktobjekter.

Det er en ulempe at jakta foregår i en periode på året da været avgjør om det er mulig å komme seg ut på jakt, og det er nødvendig at jegerne er båtvanter. Selve jaktproduktet er det lite å tjene på, så inntjeningen ligger først og fremst i guiding og utleie av båt og hytter. Ved utleiejakt vil guiding være nødvendig for å få et godt jaktresultat.

6.1.3 Sjøfiske

Risør kommune har et godt sjøfiske, og det har vært drevet noe turismeaktivitet i forhold til havfiske. Mange andre kystkommuner er imidlertid kommet lengre enn Risør.

I Risør er det nå blitt en god bestand med sjøørret, og etter at laksetrappa er kommet i stand på Søndeled vil fiske etter sjøørret kunne ta seg ytterligere opp. Fiske etter laksefisk er attraktivt for fritidsfiskere, og fisket foregår i en sesong da det skjer forholdsvis lite annet innenfor turisme.

I Risør ligger det også spesielt godt til rette for isfiske på sjøen. Sørfjorden har spesielt gode isforhold, og vil i de aller fleste år ligge trygg fra januar til mars, når torsken kommer inn for å gyte. Det har vært gjort forsøk på å få tyskere hit på isfiske, noe som ga litt respons, men ikke nok til at man satset videre på dette som et fast konsept.

6.1.4 Innlandsfiske

Risør har mange forholdsvis store vann hvor det er et potensiale på mange tonn med fisk årlig. De største vannene er Skarvann (ca 3 km²), Dalsvann (ca 2,5 km²) og Svart (ca 2,0 km²). I Svart er det estimert at produksjonen ligger på ca 2 tonn med fisk årlig. Det tilsvarer en produksjon på 1 kg/daa. Hvis dette tallet er riktig og overførbart til de andre vannene, medfører det at disse tre vannene kan produsere 7,5 tonn med fisk årlig.

I tillegg til de tre største vannene er det 7 vann til på mer enn 500 daa.

Utfordringen i disse vannene er at forholdene for rekruttering er så gode at det er for mye fisk. Dette medfører at fisken har blitt småfallen, og lite attraktiv som fiskeobjekt. Et offensivt fiske med storruser kan bedre på dette forholdet, men det avhenger av at grunneierne står samlet og er villige til å gjøre en innsats. Hvis man klarer å få i gang et skikkelig fiske vil dette kunne gi flere positive effekter for grunneierne.

I Svart har det stått en storruse ute i to sesong, og denne fisket ca 500 kg årlig.

For å få til et attraktivt innlandsfiske er man avhengig av at man har grunneiere som samarbeider. Langs et vann som Dalsvann vil man fort ha 15-20 grunneiere som kan ha forskjellige motiver. For å kunne utnytte dette vannet i næringssammenheng må man ha på plass en skikkelig grunneiersammenslutning. Det beste hadde vært hvis en kunne ha fått til enda en overbygning som de forskjellige vannenes grunneiere kunne samarbeide gjennom. Da kunne man ha felles fiskekort, man kunne tilby til en entreprenør å fiske med storruser med mer.

I Landbruksplangruppa var man enige om at det var innenfor innlandsfisk man hadde størst potensiale i forhold til å skape en ressurs.

Tabell 2. Tabellen viser mest aktuelle sesonger for jakt og fiske etter forskjellige arter

	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Juni	Juli	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Elg										----		
Rådyr								----	-----	-----	-----	----
Bever				-----						-----		
Sjøfugl										-----	-----	
Sjøørret/ laks Elv						-----	-----	---				
Sjøørret/ laks Sjø		-----	-----	-----	-----							
Innlandsfisk				---	-----	---			-----	-----	-----	
Isfiske	-----	-----	---									
Sjø/ havfiske	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Tabellen viser at hvis man har tilgang til forskjellige ressurser vil man kunne få en lang sesong

6.2 Aktuelle tiltak for vilt fisk og utmarksforvaltning

- Stimulere og legge til rette for et bredere samarbeid mellom grunneiere både med hensyn til jakt, og spesielt med hensyn til fiske.
- Informere om de muligheter som ligger innenfor utleie av jakt/ fiske.
- Stimulere til kultivering av de gode fiskevannene som ligger i Risør.
- Skape kontakt mellom utleieaktører og grunneiere slik at man i fellesskap kan få en bedre utnyttelse av ressursene

Skogeierlag, viltlag og kommunen har alle et felles ansvar for å gjennomføre tiltak.

6.3 Andre tilleggsnæringer og Landbruk+

Innen landbruket finnes det store ressurser knyttet til arealer, bygninger og allsidig kompetanse som kan brukes til næringsutvikling.

Landbruksminister Lars Sponheim har satt i gang en satsning som kalles Landbruk +. Denne satsningen kommer som følge av de mulighetene man har til å utvikle gårdsbrukene utover tradisjonelt landbruk.

Målene med Landbruk + er:

- Levende bygder med gode og moderne bo- og levevilkår
- Markedsrettet produksjon av varer og tjenester
- Økt demokratisering og overføring av myndighet til regionalt og lokalt nivå innen jord- og skogbrukspolitikken

I Risør ligger det godt til rette for å skape arbeidsplasser knyttet til gårdsbruk utenfor tradisjonelt landbruk.

Kommunen ligger strategisk til og har nærhet til forholdsvis store befolkningskonsentrasjoner. Kommunen ligger inntil E18, med kort vei til Arendal og Grenlandsområdet, samtidig som det bare er snau 3 timer til Oslo. Samtidig har kommunen en attraktiv kystlinje.

Dette gir grunnlag for å satse blant annet innenfor

6.3.1 Grønn omsorg – inn på tunet

Med dette menes at man kan få besøksgårder for skoler, eller at man får folk som har psykiske problemer til å ta del i gårdsarbeidet. Det kan også være vanskeligstilt ungdom som trenger et praktisk tilbud.

6.3.2 Turisme i vid forstand

Dette kan være ombygging av eksisterende bygninger til serveringssteder, utleie av hytter og eksisterende bygninger på gården med mer

6.3.3 Aktivitet knyttet til eksisterende bygninger

Dette kan for eksempel være å bygge om låven til serveringssted, festlokale eller gårdsbutikk.

Det er imidlertid noen utfordringer som gjør at potensialet i liten grad utnyttes.

I Risør er gjennomsnittsalderen på grunneierne høy. Vi ser også at ved overdragelser skjer det gjerne fra en som er 85 år til en som er 60 år, og dermed skal nyte pensjonisttilværelsen på gården. Dette gir dessverre liten nyskapning, og det er en utfordring å få flere unge til å overta gårdsbruk.

Gårdsbrukene i Risør er forholdsvis små, og bidrar i liten grad til kapital som ofte er nødvendig for å satse på nye næringer knyttet til bruket.

Når nye entreprenører kommer til det offentlige, er det viktig at de møtes med en positiv holdning. Det er viktig at kommunen har kompetanse til å gi veiledning om hvilke ordninger som finnes i forhold til tilskudd, og at kommunen bruker et positivt skjønn i forhold til hva som må til av kommunale tillatelser.

Landbruksplangruppa presiserte at det må være en viktig kommunal oppgave å legge til rette for utvikling så godt som det er mulig.

Høye saksbehandlingsgebyrer er ofte en betydelig belastning for de som ønsker å skape noe.

6.4 Aktuelle tiltak for andre tilleggsnæringer

- Kommunen må vurdere om det er mulig å kutte ned på avgifter og gebyrer knyttet til næringsmessig etablering på landbrukseiendommer. Dette vil innebære at det vil være lettere å omstille driften av landbrukseiendommer.
- Sette i system informasjon om mulighetene man får når man overtar et gårdsbruk. Bondelaget sjekker ut om man kan knytte noe opp til Aktivt skogbruk kursene som gir en innføring i skogbruk. (Bondelagets ansvar)
- Prøve å få flere unge til å overta landbrukseiendommer.
- Innenfor biobrensel bør kommunen og skogeierlaget i fellesskap se på mulige løsninger.

Kommunen, skogeierlag og bondelag har et felles ansvar for dette.

Landbruket har en utfordring i å ta del i en større del av verdikjeden, slik det blir gjort på Hjembu gård (Foto Harald Sveen)

7 Viktige lovverk for landbruket, og innspill til kommuneplanen

7.1 Konesjonsloven og odelsloven, boplikt med mer

Både konesjonsloven og odelsloven regulerer boplikt på landbrukseiendommer. Odelsloven er i ferd med å endres slik at færre eiendommer blir odelseiendommer. Dette påvirker Risør i den grad at det blir færre bopliksaker etter odelsloven. Konesjonsloven er derfor blitt langt viktigere som virkemiddel i forhold til boplikt.

I Risør har man ført en forholdsvis streng politikk på dette området, men man har vært fleksibel i forhold til å gi utsettelse på boplikten.

Reglene omkring boplikt er noe i endring, både som en følge av en dom ved en EU-domstol, som til en viss grad opphevet den personlige boplikten på landbrukseiendommer, men også som en følge av at konesjongs grensen er endret, og at odelsloven vil bli endret. Landbruksorganisasjonene ønsket å være høringsinstans ved utarbeidelse av retningslinjer for boplikt på landbrukseiendommer.

Flertallet i landbruksplangruppa var enig i at boplikt var viktig for å opprettholde bosetting på landbrukseiendommene.

Konesjonsloven regulerer prisen ved kjøp av landbrukseiendommer. Prisreguleringen har vært mer omfattende tidligere, og i praksis vil dette virkemiddelet bli brukt svært sjeldent.

7.2 Omdisponering (Jordlovens §9)

I Risør får man stadig inn saker som gjelder omdisponering av innmark til vei, byggeformål og juletreproduksjon. Det er sjeldent at vi får inn søknader om omdisponering av den beste jorda. I Risør har man vært forholdsvis liberal til denne typer søknader.

Omdisponering av utmark eller innmark til driftsbygninger i landbruket er ikke nødvendig. Definisjonen på en driftsbygning og definisjonen på en landbrukseiendom kan imidlertid diskuteres. Grensedragningen mellom garasje og maskinhall kan være vanskelig på en liten landbrukseiendom.

7.3 Fradeling (Jordlovens §12)

Fradeling av arealer fra landbrukseiendommer skal behandles etter jordloven. I Risør er det i hovedsak plan- og bygningsloven som setter en eventuell stopper for en fradelingssøknad, via kommuneplanens arealbestemmelser.

Bygging og fradeling av kårboliger har vært litt omstridt. Det er kun anledning til å bygge en kårbolig hvis det er behov for dette for å sikre en kontinuerlig drift av eiendommen.

Tradisjonelt har man regnet at det stort sett er slike behov på husdyrbruk. Fradeling av kårboliger kan tillates når det ikke er behov for slike på eiendommen lenger.

Når man bygger en kårbolig bør man tilstrebe at denne blir plassert på en slik måte at den ikke vil være til hinder for fremtidig drift hvis den blir fradelt.

7.4 Fradeling og omdisponering etter plan og bygningsloven (§17-2).

I 100-metersbeltet er det et generelt forbud mot bygge-, omdisponering- og fradelingstiltak, med mindre særlige grunner tilsier at man skal kunne gi dispensasjon. Tradisjonelt landbruk er imidlertid unntatt her. Tradisjonelt landbruk tolkes ofte kun som ren primærproduksjon. Et sagbruk regnes eksempelvis ikke som tradisjonelt landbruk, mens bygging av en traktorveg for uttak av tømmer regnes som landbruksvirksomhet, selv innenfor 100-metersbeltet.

Ved omdisponering av en tradisjonell driftsbygning til annen bruk, vil dette lovverket være gjeldende.

I forbindelse med hesteturisme har man hatt problemstillinger knyttet til hva som er tradisjonelt landbruk, og hva som faller inn under plan og bygningsloven (Foto Hest i villmark).

7.5 Virkninger av kommuneplanen (§20-4,6)

Kommuneplanen skal legges til grunn for all forvaltning og utbygging i kommunen. Det aller meste av arealet i en kommune vil bli avsatt til LNF-område. LNF står for Landbruk, Natur og Friluftsområde.

Hvis man vil gjennomføre et bygge-, omdisponering- eller fradelingstiltak som ikke er et Landbruk, Natur eller Friluftstiltak, må man ha dispensasjon fra kommuneplanens bestemmelser.

Det innebærer at stort sett alle tiltak på bygda som ikke er landbrukstiltak må ha dispensasjon.

Dispensasjon kan gis hvis det foreligger særlige grunner. Særlige grunner er det når de hensyn bestemmelsen i plan og bygningsloven er ment å ivareta, ikke blir skadelidende om dispensasjon gis, eller en overvekt av relevante interesser taler for tiltaket.

Ved større tiltak kan kommunen kreve at det skal utarbeides reguleringsplan.

7.6 Plikt til å utarbeide reguleringsplan (§23)

Reguleringsplaner skal utarbeides i den utstrekning det er nødvendig for å trygge gjennomføringen av oversiktsplanleggingen etter loven. Reguleringsplaner skal ikke gis større omfang enn at de kan gjennomføres innen rimelig tid.

Landbruksplangruppa mener at man i minst mulig utstrekning bør kreve reguleringsplan når det gjelder næringsmessig utnyttelse av landbrukseiendommer. De presiserte at man ikke måtte forvalte lovverket strengere enn nabokommunene.

7.7 Småkraftverk

Nye kraftverk skal vurderes av NVE om det er behov for konsesjon. Hvis NVE ikke mener det er behov for konsesjon skal kraftverkene behandles på vanlig måte etter plan og bygningsloven. Hvis kraftverket skal plasseres i et LNF-område må det søkes om dispensasjon på vanlig måte. Ved bygging av kraftverk vil det i mange tilfeller være et spørsmål hvem som har fallrettighetene i fossen.

Hvis en kan klare å få avsatt småkraftverk i kommuneplanens arealdel vil dette være gunstig for å unngå dipensasjonssaker senere, og NVE vil også få anledning til å uttale seg om kraftverket eventuelt vil bli konsesjonsbelagt. Grunneierne må selv sørge for å avklare rettighetsforhold knyttet til vannfallet. Hvis det er uklarheter knyttet til dette bør saken gå til jordskifteretten

7.8 Landbruksplangruppas innspill til kommuneplanen

- **For å sikre bosetting ønskes generelt boplikt. Ved utarbeidelse av retningslinjer for boplikt på landbrukseiendommer ønsker skogeier- og bondelag å bli tatt med på høring.**
- **Bygging av bygninger knyttet til næringsmessig utnyttelse av landbrukseiendommer bør tillates.**
- **Ombygging av eksisterende bygningsmasse på landbrukseiendommer til ny næringsmessig bruk bør tillates. Dette bør også gjelde i 100-metersbeltet til sjøen. I de tilfeller bygningsmasse ligger innenfor 100-metersbeltet bør det også være mulig å sette opp nye bygg i tilknytning til eksisterende bygg.**
- **Når man i kommuneplanen avsetter områder til større hytteutbygginger, bør eiendommer der det bor folk som driver eiendommene prioriteres. Det bør være et minimum at eiendommene er bebodd hele året.**
- **Man bør bruke 50 meter som en veiledende byggegrense i innlandsvann**
- **Kommunen må være grundigere i forhold til at alle opplysninger i kommuneplanen må være godt begrunnet. Grunneiere som får påtegnet spesielle arealkategorier bør bli orientert om dette.**